

конкурентоспроможність регіонів України: монографія. Чернівці: Технодрук. 2018. 454 с.

3. Дзюбаня О.П. Національна безпека: світоглядні та теоретико-методологічні засади: монографія .Харків : Право, 2021. 776 с.

4. Качинський А.Б. Індикатори національної безпеки: визначення та застосування їх граничних значень: монографія. К.: НІСД, 2013.104 с.

5. Резнікова О. О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища : монографія. К. : НІСД, 2022. 532 с.

6. Конституція України : Основний Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

7. Про національну безпеку України : Закон України від 21 черв. 2018 р. № 2469-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/246919>.

8. Казакова Л.О. Національна безпека держави: понятійно-категорійний апарат. Регіональні студії, 2021. № 24. С.128-132.

9. Мельниченко Б., Фігель Н. Основні підходи до розуміння поняття «національна безпека». Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2021. № 2 (30). С. 68–72.

КАЗАНЧУК Ірина

доцент кафедри адміністративного права та процесу факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ОКРЕМІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ «АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА» В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Не зважаючи на військовий стан, забезпечення прав і свобод людини та громадянина – це пріоритетна складова України, як правової і демократичної держави, яка реалізується в завданнях її державних владних органів і установ. З огляду на це, Україна, як член міжнародної системи захисту прав людини, зобов'язана дотримуватись встановлених міжнародних стандартів в ході забезпечення прав і свобод кожної людини, національних меншин, які проживають на Україні, контролювати дотримання правових норм в сфері захисту прав людини іншими. Все це підкріплено Конституцією України, внутрішньою політикою держави, діяльністю законодавчих та виконавчих органів влади, сталою системою законодавчих правових актів та відповідним організаційно-правовим механізмом їх застосування в житті. Втім, в Конституції прямо передбачено, що в умовах воєнного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії

цих обмежень [1].

Враховуючи вказані обставини, за сучасних умов досить актуальним є дотримання принципу забезпечення прав і свобод людини та громадянина в діяльності органів Національної поліції під час забезпечення правопорядку, і не перевищення владних повноважень поліцейськими. Згідно зі статтею 2 Закону України «Про Національну поліцію» охорона прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави становить одне з основних завдань поліції [2]. І в цьому напрямку поліцейські щодня вживають комплекс заходів задля створення безпекового простору на території регіонів, у тому числі і на деокупованих територіях країни, та допомагають населенню долати важкі наслідки воєнного часу.

В юридичній літературі термін «адміністративно-правовий захист» визначений як сукупність застосовуваних в адміністративному порядку юридичних засобів, спрямованих на здійснення уповноваженими на те органами відповідних процесуальних дій, які спрямовані на припинення незаконного посягання на права та свободи, ліквідацію будь-яких перешкод, що виникають при їх здійсненні, поновлення й примусове виконання невиконаних або неналежним чином виконаних обов'язків, притягнення винної особи до відповідальності [3, с. 38]. В загальному значенні адміністративно-правовий захист прав і свобод людини і громадянина являє собою сукупність застосовуваних у порядку, врегульованому нормами адміністративного права, засобів, прийомів, спрямованих на здійснення уповноваженими на те органами (посадовими особами), а також особами та громадянами відповідних процесуальних дій (процедур) [4, с. 273].

Отже, адміністративно-правовий захист в поліцейській діяльності передбачає можливість використання працівниками органів (підрозділів) Національної поліції України примусових заходів до порушників громадської безпеки і порядку, в процесі захисту прав громадян від протиправних посягань. Особливо проблеми перевищення меж владних повноважень виникають під час застосування патрульною поліцією превентивних і примусових поліцейських заходів, насамперед, в сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, адміністративного затримання, перевірки документів тощо.

Зазначимо, що багато науковців, розглядаючи механізм забезпечення прав і свобод громадянина, називають важливою його складовою наявність реальної участі громадськості в справах держави, а також активна діяльність органів і організацій, спеціальною компетенцією чи завданнями яких є забезпечення прав людини. Так звана, «інституційна» діяльність органів поліції проявляється в суспільстві у вигляді правовідносин в системі «Людина – Держава та її органи». Критеріями ефективності захисту прав і законних інтересів громадянина в діяльності поліції повинні стати швидкість, з якою право людини захищено (реалізовано), повнота такого захисту (реалізації), а також зусилля, затрачені на захист порушеного права. У цій ситуації на першій план висувається можливість громадянина дієво впливати на стан забезпечення своїх прав і законних інтересів, і відповідно, вимагати від органів поліції активно діяти у напрямку їх захисту.

В Законі України «Про звернення громадян» визначено, що громадяни України мають право звернутися до органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, інших суб'єктів, а також посадових осіб відповідно до їх функціональних обов'язків із заявами (клопотаннями) щодо реалізації своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав, та скаргами щодо їх порушення [5]. Порушення прав і свобод людини можуть проявлятися у протизаконних діях посадових осіб органів державної влади, перевищення посадовими особами своїх владних повноважень, створенні перешкод для реалізації прав, покладанні на особу не передбачених законом обов'язків, обмеженні можливості користуватися певним соціальним благом [6, с. 372]. Оскільки захист прав і свобод виступає необхідним і закономірним наслідком їх порушення, особливого значення набуває наявність в країні правового порядку, умов та процедури його захисту. Саме управлінські процедури займають чільне місце в механізмі реалізації адміністративно-правового захисту прав і свобод людини і громадянина. Це пояснюється тим, що наявність норми матеріального права, порушення якої є предметом оскарження, є лише правовою підставою звернення. Але реалізація багатьох прав залежить не тільки від дій самої особи, але й від правозастосовчої діяльності органів поліції, від прийнятих ними управлінських рішень [6, с. 193]. Нажаль, на практиці процедурні особливості розгляду уповноваженими на це посадовими особами органів Національної поліції скарг на дії поліцейських частіше стають суттєвими перепонами на шляху реалізації законних прав людини і громадянина, а не ефективними засобами їх захисту. Тому постала необхідність вдосконалення адміністративного законодавства України в питанні регламентації процедури розгляду звернень громадян, у тому числі порядку розгляду скарг на незаконні дії поліцейських. Це б виключало велику кількість порушень, що допускають органи поліції при роботі зі зверненнями громадян.

Загалом, напрямками діяльності Національної поліції щодо забезпечення основних прав і свобод людини та громадянина в правоохоронній сфері є:

1) охорона публічного (громадського) порядку – підтримання в суспільстві урегульованих нормами адміністративного законодавства правил поведінки людей, які перебувають в громадських місцях;

2) забезпечення громадської безпеки – організація і здійснення заходів щодо запобігання виникненню загрози життю, здоров'ю людини з боку джерел підвищеної небезпеки, стихійних лих, непередбачених дій натовпу тощо;

3) запобігання вчиненню адміністративних та кримінальних правопорушень та їх припинення – вжиття заходів щодо нейтралізації, послаблення, усунення та попередження правопорушень, притягнення до юридичної відповідальності винних осіб, а також відновлення порушених прав;

4) виявлення і розкриття правопорушень і злочинів, а також розшук осіб, що їх вчинили.

Беручи до уваги усе сказане, у процесі забезпечення адміністративно-правового захисту прав людини і громадянина в діяльності Національної поліції, подальшому реформуванні правоохоронної системи доцільно:

1) покращити систему юридичних засобів захисту прав людини з урахуванням провідного міжнародного досвіду, а також спростити порядок оскарження і поновлення порушених працівниками поліції прав і законних інтересів громадянина, а також удосконалити правовий механізм відшкодування завданої громадянину діями поліцейських моральної і матеріальної шкоди;

2) удосконалити правовий механізм моніторингу та вивчення громадської думки стосовно дій поліції в сфері забезпечення прав громадян;

3) в рамках реалізації принципу гласності та посилення громадського контролю за діяльністю поліції слід активізувати дії громадських правозахисних організацій, громадських формувань правоохоронного напрямку, громадських комісій з розгляду скарг і заяв громадян на незаконні дії поліцейських;

4) посилити систему заходів правового виховання серед дорослого населення і молоді шляхом розвитку правової реклами, радіо- і теле- передач правового напрямку, вжиття заходів щодо удосконалення системи інформування населення про хід службових розслідувань, результати розгляду заяв і скарг громадян.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. (в ред. від 03.03.2022). *Офіційний веб-сайт Верховної Ради України «Законодавство України»*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. (в ред. від 15.04.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19?lang=en>

3. Антонович М. Міжнародна система захисту прав людини: крізь призму України. *Право України*. 2007. №3. С. 37-41.

4. Соловійова О.М. Забезпечення прав особи під час застосування поліцейських заходів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 2. С. 272-276.

5. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 № 393/96. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 47. Ст. 256. (в ред. від 31.03.2023). URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>

6. Актуальні проблеми адміністративно-правового регулювання діяльності Національної поліції України: монографія / Гусаров С. М., Салманова О. Ю., Комзюк А. Т., Музичук О. М., Казанчук І. Д. / Міністерство внутрішніх справ України ; Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків : Факт, 2022. 452 с.